

HERKÜL MİLLAS
19.5.2015
ZAMAN GAZETESİ

13-17 Mayıs günlerinde Avrupa Halkları Federal Birliği (FUEN/Federal Union of European Nationalities) Kongresi Gümölcine'de gerçekleşti.

FUEN azınlık haklarının korunmasında etkili bir kuruluş. Bu kuruluşun üyeleri Avrupa'da yüze yakın. Yunanistan'dan üye olanlar arasında Müslüman Türk azınlığı dernekleri, İstanbul Rumları Ekümenik Federasyonu gibi kuruluşlar var. Söz konusu kongreye yirmi ülkeden yüzden fazla delege katıldı. Çeşitli konular ele alındı: Genel ilkeler dışında, özel olarak Romanya'da Macarlar, Ukrayna azınlıkları ve en geniş biçimde de Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının konumu ve sorunları ele alındı. Konuşmacı olarak katıldığım kongrenin benim için ilginç olan yanı da bu son kısmıydı.

Bu yazıda kongreyi özetlememe imkân yok. Dilerim tutanaklar ileride yayınlanır. Burada kendi sunumumu özetleyeceğim ve genel bir değerlendirmede bulunacağım. Onuşmamda azınlıkların yaşadığı sıkıntıları sıralamadım çünkü bunlar kongrede zaten sürekli dile getirildi; sadece azınlıklara yapılanların hem antlaşmaların bir hukuksal ihlali hem de insan haklarına saygısızlık olduğunu vurguladım. Benim hatırlatmak istediğim, yapılanların arka planı, yani zararlı ideolojiler ve anlayışlardı.

En başta kavgalı tarafların kendilerine yapılan haksızlıkları kolaylıkla gördüklerini ve sürekli hatırlayıp dile getirdiklerini; ama kendilerinin (veya aidiyet ilişkisi içinde oldukları devletin) yaptığı haksızlıkları ya görmediklerini veya o denli önemli saymadıklarını veya “unuttuklarını” hatırlattım. Haksızlık deyince hep “ötekinin haksızlığı” geliyor akla.

Azınlıkların çıkmazı

Lozan Antlaşması'nın “yarattığı” azınlıkların her zaman iki temel sorunu olmuştur. Birincisi her iki devletin (Türkiye ve Yunanistan'ın) vesayeti altında ve rehinesi durumunda olmaları. İkincisi mütekelibiyet (karşılıklılık) diye bilinen insanlık dışı bir anlayışın kurbanları olmaları. Bu durumun temel nedeni ise her iki ulus-devletin kuruluşundan beri var olan sakat anlayıştır: millet ve vatandaş kavramı ırkçı ve dinci bir temele dayandırılmıştır: “Bizden” olanlar belli bir dinden ve etnisiteden olacak ve tek dil konuşacaklar – gerekirse baskıyla.

Dolayısıyla ülke içinde bulunan “farklı” kimseler yabancı, hatta başka bir devletin beşinci kolu olarak algılanmıştır; “ötekiler” sayılmıştır. Tersine, öteki ülkede yaşayan “soydaşlarımız” bizim vatandaşlarımızımız gibi bize yakın sayılmıştır. Durum böyle olunca yaşananlar da anlaşılır olmaktadır. Bu “yabancılardan” kurtulmak –açıkça itiraf edilmeyen– bir milli vizyon olmuştur. Gerisini biliyoruz ve görüyoruz.

'Anavatan' neresidir?

Konuşmamda, bu durumu bir tek kelimeyle özetlemek gerekirse “ikiyüzlülük” sıfatının uygun olduğunu belirttim. Yapılanlar hep sözde gerekçelerle açıklanıyor: yasal uygulamalar, karşılıklılığın gerekleri, bazı münfetur “yanlışlar” vb. Oysa yapılanlar bilinçli bir politikadır: sakat bir vatandaş algısının kaçınılmaz sonuçları. Bu durumdan kurtulmanın yolu ise azınlıkların çifte vesayetten kurtulmaları, kendi bağımsız sesleri olması, himaye aramaz olmalarıdır. Kısır

döngüden kurtulmanın tek yolu budur: “Anavatan” tek güven kaynağı sayıldığında (kongrede ifade edildi) vatandaşlık kavramı da yara almakta, ötekileştirilmelerin önü açılmaktadır.

Bu durumun temel sorumlusu tabii ki devletlerdir. Azınlıklar bu şartlarda ve pratikte, maalesef, yurtdışında himaye aramaları doğaldır. Devletler kendi yurttaşını yabancı, öteki ülkedeki insanı kendi vatandaşı saydığı sürece bu anomali ve genel güvensizlik yaşanacaktır. Azınlıklar açmazdadır ve ne yapsalar zarardadır. “Anavatana” yakın davrandıklarında kendi ülkelerinde şüphe ile karşılanacak; vatandaş olarak kendi ülkelerine entegre olup öteki devletten belli mesafede kaldıklarında ise anavatana ve azınlık cemaatinin çoğunluğuna karşı sayılacaklardır.

Azınlığın azınlığı

Bu noktada çok önemli başka bir ötekileştirme yaşanmaktadır: azınlığın dayanışması ve birliğin korunması sorunu. Azınlık içinde bazı bireyler izlenen genel politikadan veya ilan edilen kimlikten farklı görüşler savunduklarında, çoğunluk/azınlık sorununun bir benzeri azınlık için de yaşanmaktadır. Farklı düşünenler “azınlığın azınlığı” haline dönüştürülmekte, birliği bozan zararlı kimseler, hatta hainler sayılabilmektedir. Bu durumun bir işaretini kongrede de yaşadık. Dinleyicilerin arasından birileri Türk kimliği dışında başka azınlık kimlikleri taşıdıklarını söylediler (Pomak ve Roma).

Ben de bu alanda itirazlarımı dile getirdim. Bazı konuşmacılar Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının karşıtı olarak İstanbul'daki “Hıristiyan Yunan azınlığından” söz ettiler. Ben ise benim de üyesi sayıldığım azınlığın “Rum azınlığı” olduğunu, Türk devletinin de ama azınlık üyelerinin de kendilerini böyle tanımladıklarını ve “Yunan” tabirinin kullanılmadığını hatırlattım. Hatta dilimiz için de “Rumca” denmektedir. “Yunan azınlığı” deyimini Yunanistan devleti ve kendi amaçları doğrultusunda kullanmaktadır. (İlerde bir yazımda Yunan, Rum, Helen, Grek, hatta Bizanslı, Hıristiyan Ortodoks, Grekofon gibi terimlerin nasıl farklı anlamlar taşıdıklarını anlatmaya çalışacağım.)

Batı Trakya'da azınlıklar alanında yaşanan gerilimin arkasında Atina-Ankara yarışının veya kavgasının yattığını bir örnekle anlatmaya çalıştım. 2008 yılında azınlık üyeleriyle birlikte hazırladığımız bir okul kitabını hatırlattım. Kitap baştan sona Batı Trakya Türkleriydi: kendi yazarlarının ve şairlerinin metinleri, fotoğraflarla kendi kültürel zenginlikleri, kendi dertleri ve günlük yaşamları. Ama kitap “iki tarafça” reddedildi. Çünkü bu kitap ne Atina'da ne de Ankara'da hazırlanmıştı! Kitabın iyi ve yararlı olması önemli değildir; kontrolümüzde olması önemlidir! Konuşmamı böyle bitirdim: her konu –eğitim, vakıflar, dini özgürlükler, vb.– gelip sonunda aynı

noktada düğümleniyor: her iki azınlık da bizim devletin vesayeti altında olmalı.

Azınlıklar bu vesayetten kurtulmadıkları sürece güvensizlik ve kuşku –ve dolayısıyla baskılar– son bulmayacak. Ancak azınlıkların bunu kendi başlarına başaracakları da pek mümkün görünmüyor. Daha muhtemel olan devletlerin daha çağdaş bir vatandaşlık anlayışına sahip olmaları. Ama bu da on yıllar gerektirecek. Durumun iyimser yanı bu konuları göreceli bir özgürlük içinde konuşmaya başlamamızdır.